

2. Лукашук И.И. Международное право. Общая часть: Учебник. -М.: БЕК, 1996. -538 с. – С. 32.

3. Буткевич В.Г., Войтович С.А., Григоров О.М., Заблоцька Л.Г., Задорожний О.В. Міжнародне право: Основні галузі: Підручник для студ. вищих навч. закл. за спец. «Міжнародне право», «Міжнародні відносини» / В.Г. Буткевич (ред.). – К.: Либідь, 2004. – 814 с. – С. 112.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Мануїлова К.В.

Шкільнюк Анастасія Дмитрівна

студентка III курсу

соціально-правового факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВО ВІЙНИ АБО ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ КОМБАТАНТІВ

«Право війни» пройшло складний історичний шлях становлення, увібравши в себе писані і неписані правила і звичаї війни, принципи і норми звичаєвого права, нарешті, кодифіковані норми гуманітарного права. Військові дії можуть відбутися у будь-якому куточку планети, навіть коли того не очікуєш. Війна – це не просто збройний конфлікт, це – складна система, яка регулюється нормами міжнародного права. Особливе місце у міжнародному регулюванні займає статус комбатанта та осіб, що не є такими. Наявність військових дій у різних країнах, наприклад Сирія, чи проведення антитерористичної операції в Україні, є ще одним беззаперечним доказом необхідності їх регулювання та визначення правового положення осіб, які тією чи іншою мірою беруть участь у захисті своїх держав.

Комбатанти – це особи, що входять до збройних сил держави, яка воює, та має право приймати участь у військових діях. Правовий статус комбатанта включає: 1) право застосовувати військове насильство; 2) бути об'єктом застосування військового насильства аж до фізичного знищення; 3) право на поведіння з ним як з військовополоненим при попаданні до рук ворога. Так, відповідно до положень Женевської конвенції (1949 р.) [1] до таких осіб належать: 1)особовий склад збройних сил сторони, що перебуває в збройному конфлікті; 2)особовий склад ополчення і добровольчих загонів, що входять і не входять до складу збройних сил; 3)особовий склад організованих рухів опору і партизанських формувань, якщо вони відповідають таким умовам: а) мають на чолі особу, відповідальну за своїх

підлеглих; б) мають конкретно визначений та помітний знак розрізнення; в) відкрито носять зброю; г) дотримуються у своїх діях законів і звичаїв війни; 3) члени екіпажів торгових суден і цивільної авіації, які безпосередньо беруть участь у військових діях. Військове насильство не застосовується до комбатантів в разі його поранення або попадання в полон. Єдиним виключенням з цього правила є визнання такої особи шпіоном, у цьому разі, згідно додатковому протоколу I до Женевської конвенції (1949 р.) «будь-яка особа зі складу збройних сил сторони, що перебуває в конфлікті, яка потрапляє під владу супротивної сторони в той час, коли вона займається шпигунством, не має права на статус військовополоненого, і з ним можуть поводитися як із шпигуном» (ст. 46) [1]. Тобто, противник може застосовувати до них запобіжні заходи «на свій розсуд». Проте як ці норми працюватимуть насправді? Наразі Україна не визнає, що держава (а саме її окрема територія) знаходиться у стані війни, тому виникає правова колізія застосування норм міжнародного права при врегулюванні подій на Донбасі.

Останнім часом така категорія, як комбатант, розширила перелік притаманних їй ознак, оскільки виникла проблема відмежування комбатантів від представників цивільного населення. Тому слід звертатись до норм міжнародного права задля превенції як «інструменту правового регулювання ... відновлення порушеного або невизнаного права та покарання правопорушників процедур» [2; с. 25] порушення прав цивільних осіб. Під час війни важко визначити чи є особа військовослужбовцем, якщо вона одягнена не у спеціальний одяг або не має у наявності зброю. Тому збільшилась кількість жертв цивільного населення відносно осіб, що визначаються як комбатанти.

Також збільшилась тенденція появи добровольців у лавах воюючих держав. Відповідно до V Гаазької конвенції про права і обов'язки нейтральних держав та осіб у випадку сухопутної війни (1907 р.) встановлено, що «відповідальність нейтральної держави не виникає внаслідок того, що приватні особи окремо переходять кордон, щоб вступити на службу одного з воюючих» [3]. З огляду на те, що ці приватні особи з нейтральних держав добровільно вступають до складу збройних сил однієї з воюючих держав, вони, з одного боку, стають законними комбатантами, а з іншого – втрачають статус особи нейтральної держави. При цьому відповідальність за їх дії несе воююча держава, на стороні якої вони беруть участь у військових діях.

У чому головна відмінність добровольців від найманців? Добровольці, тотожно їх назві, добровільно допомагають одній із конфліктуючих держав і головною їх метою є не отримання прибутку, а допомога у розв'язанні збройного конфлікту. Згідно п. 2 ст. 47 Додаткового протоколу I до Женевської конвенції (1949 р.), найманець – це будь-яка особа, спеціально завербована на місці або за кордоном для того, щоб брати участь у

збройному конфлікті, керуючись головним бажанням одержати особисту вигоду, і якому обіцяно стороною або за дорученням сторони, що перебуває в конфлікті, матеріальну винагороду, що істотно перевищує винагороду, що виплачується комбатантам того ж рангу і функцій, які входять до особового складу збройних сил даної сторони [1]. Найманець не входить до особового складу збройних сил воюючої сторони. Міжнародне співтовариство неодноразово засуджувало політику найманства. У 1968 році Генеральна Асамблея ООН прийняла резолюцію 2465 (XXIII), в якій оголошувалося практика використання найманців проти рухів за національне визволення і незалежність як каране діяння, а самі найманці – злочинцями. Дана позиція є обґрунтована і має місце, оскільки застосування найманої сили по своїй суті є великою небезбекою для збереження суверенності держави.

Будь-який військовий конфлікт є значним ударом для кожної з воюючих держав, держав-сусідів, а особливо для осіб, які безпосередньо є учасниками бойових дій. Міжнародна регламентація «правил ведення війни» була значним кроком уперед після Другої світової війни, оскільки були враховані усі фактори, які порушували права осіб як цивільного населення, так і комбатантів. Відмежування одне від одного займає особливе місце у міжнародному регулюванні, оскільки зменшує ризики життєвих втрат серед цивільного населення.

Список використаних джерел:

1. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 р. : ратифікована із застереженнями Указом Президії Верховної Ради УРСР від 03 липня 1954 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon2.rada.gov.ua>.
2. Батан Ю. Д. До питання про місце превенції у правовому регулюванні / Ю. Д. Батан // Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. – 2017. – № 10. – С. 25–31.
3. Конвенція про права та обов'язки нейтральних держав у разі морської війни Гаага від 18 жовтня 1907 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_194

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Белогубова О.О.